

DOI: <https://doi.org/10.31318/2786-8877.7.2024.331952>

ШЕВЕЛЬОВА О. В.

Національна музична академія України імені П. І. Чайковського. Доктор мистецтва, викладач кафедри оперної підготовки та музичної режисури, здобувач кафедри теорії та історії культури. Науковий керівник — О. В. Касьянова, кандидат мистецтвознавства, професор, заслужений діяч мистецтв України, професор кафедри (Київ, Україна).

Shevelova, Oleksandra. Ukrainian National Tchaikovsky Academy of Music. Doctor of Art, Lecture at the Department of Opera Training and Music Direction. Postgraduate Student at the Department of Theory and History of Culture. Scientific advisor — Olena Kasianova, Candidate of Art Studies (PhD), Professor, Honored Artist of Ukraine, Professor at the Department (Kyiv, Ukraine).

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9543-4829>

© Шевельова О. В., 2024.

shevelova.sa@gmail.com

ДИТЯЧО-ЮНАЦЬКИЙ РЕПЕРТУАР МУЗИЧНОГО ТЕАТРУ УКРАЇНИ: ОГЛЯД СВІТОВИХ ТА ВІТЧИЗНЯНИХ ТЕНДЕНЦІЙ

CHILDREN'S AND YOUTH'S REPERTOIRE OF UKRAINE MUSICAL THEATRE: REVIEW OF WORLDWIDE AND DOMESTIC TRENDS

Світовий музичний театр сьогодні звертається до актуальних проблем часу, утілюючи їх у виставах, спрямованих переважно на дорослу аудиторію. Водночас можна помітити недостатню увагу до дитячого репертуару, що потребує більш виваженого підходу щодо вибору тем, режисерської інтерпретації з використанням специфічних сценічних засобів і прийомів. Інтегруючись у світовий мистецький простір, музичний театр України стикається з проблемами, які потребують розв'язання.

Нині вистави для дітей та юнацтва в афішах вітчизняних музичних театрів посідають скромне місце. Лише деякі театральні трупи здійснюють нові постановки, які відповідають запитам молоді. Часом дітям пропонують вистави з неприйнятними режисерськими рішеннями, що не відповідають їхньому віку, порушуючи цим етичні норми, а то й завдаючи шкоди психічному здоров'ю. Синтез різних видів мистецтва з інноваційними технологіями в музичному театрі створює унікальну можливість пізнавати світ в оригінальних художніх формах, що актуалізує проблему відповідного репертуару.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Естетичний розвиток підлітків і молоді засобами музичного мистецтва в умовах сьогодення досліджує Ірина Барановська [2005]. У роботі Євгена Карпенка й Наталії Карпенко [2007] розкрито виховні можливості мистецтва. Світлана Лупаренко [2013] розглядає формування інтелектуально-творчого потенціалу дитини, її моральних, етико-естетичних цінностей. Микола Юдін [2015] окреслив застосування фольклору і традиційних форм культури у дозвіллі дітей, наголошуючи на визначальному місці театру. Художньо-культурний потенціал відображений у концепції виховання дітей у цифровому просторі, розробленій за сприяння Національної академії педагогічних наук України. У результаті дослідження виявлено необхідність формувати специфічну культуру поведінки в інформаційному середовищі. Автори пропонують методи збереження і захисту ментального, соціального, психічного здоров'я дитини [Карпенко Є., Карпенко Н., 2021]. Естетично-виховні принципи, що виникли в епоху цифрової трансформації, впливають на формування ціннісних орієнтацій дитини, її моделі поведінки і взаємодії з навколишнім світом. Аналіз наукових праць із досліджуваної теми свідчить про відсутність системного підходу щодо формування дитячо-юнацького репертуару відповідно до запитів сучасної дитячо-юнацької аудиторії, добре обізнаної з технологічним контентом. Турбота про молоде покоління за допомогою мистецької практики спонукає постановників

застосовувати сучасні режисерські прийоми відповідно до його потреб. Експерименти мають ґрунтуватися на актуальному матеріалі з цікавими й зрозумілими для дітей персонажами відповідно до ментальних цінностей та орієнтацій.

Мета дослідження — визначити специфіку режисерських утілень вистав відповідно до психологічних особливостей та естетичних уподобань молодшого покоління.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування ціннісних орієнтацій молодого покоління відбувається під впливом глобалізаційно-інтеграційних процесів. Зміна темпів життя, зростання ролі гаджетів і цифрових технологій змушують засвоювати нові значення та сенси відповідно до сучасних трендів і тенденцій. Одним із недооцінених інструментів виховання й розвитку естетичного смаку у молодшого покоління є театр, який емоційно впливає на дитину, виховує її завдяки безпосередній комунікації артиста із глядацькою аудиторією. Використання інноваційних технологій, трансформація візуальної складової в театральній практиці збагачують режисерські прийоми, синтезують сценографічні елементи з виразністю виконавства, враховуючи ейдетичне мислення дитини.

Сучасні режисери вражають, а іноді й шокують глядача своїми креативними прийомами. На афішах музичних театрів вказані досить нестандартні визначення жанрів вистав: «3D-мюзикл», «потужний мюзикл», «концерт-подорож», «опера-цирк». Це дає змогу батькам і дітям обирати те, що відповідає їхнім смакам і вподобанням. Проте у більшості випадків такі експериментальні форми спрямовані на розважально-гедоністичний аспект, а не на етичне й естетичне виховання і розвиток гармонійної особистості — майбутнього громадянина країни, планети. Проблема становлення музичного театру для дітей і юнацтва не втрачає актуальності, як і питання виховання молодого глядача мистецькими засобами. Невідворотні процеси комерціалізації театру зосереджені на фінансових питаннях, натомість художні часто залишаються поза увагою.

Негативні тенденції проступають від початку формування репертуару і до втілення вистав. За їх основу режисери часто обирають уже відомі сюжети або розвивають їх, сподіваючись на високий попит публіки. Постановники своєрідно маніпулюють сприйняттям і бажанням дитини зустрітися з відомими персонажами, тому батьки змушені купувати квитки інколи за непомірну ціну. Театральні колективи не соромляться чимскоріш створити виставу, нехтуючи її художнім рівнем. Такі спектаклі стають розважальними, а не художніми й пізнавально-виховними. Чимало організаційних та фінансових питань вирішується за допомогою студійних записів фонограми або «плюсу», під який працюють артисти. Ця практика досить поширена в Україні, особливо під час канікул. Наприклад, новорічний мюзикл «Фабрика Санти» Павла Табакова у Київському муніципальному академічному театрі опери і балету для дітей та юнацтва (Київської опери) унаочнює її. У цьому мюзиклі використані мікрофони й фонограма, а діти, які пройшли спеціальний кастинг, були залучені до виконавського складу. «Існує світовий тренд: ми хочемо бачити собі подібних. Якщо раніше люди в залі дивилися на акторів і розуміли, що вони далекі, недосяжні, то тепер перед нашими маленькими глядачами — Роксі, Марко, їхні умовні однокласники чи друзі», — зазначає в інтерв'ю директор-художній керівник театру Петро Качанов [Місце пригод — «Фабрика Санти», 2018]. Такі тенденції свідчать про загальний світовий тренд до більшої доступності інтерпретації вистав та ідентифікації молодших глядачів із їхніми улюбленими героями.

Кожному поколінню притаманні «свої» художні герої, які відображають сучасне життя, та є своєрідними носіями відповідей на актуальні запитання зі сцени у своїх захопливих історіях. Нове покоління, яке вже за кілька років буде визначати розвиток різних сфер життєдіяльності суспільства, має право на якісні та змістовні вистави. Митець музичного театру не може ігнорувати майбутнє свого глядача, який, можливо, стане керівником театру, міста або навіть

країни. Від кожного причетного до продукування сучасних творів мистецтва залежить зміст, якість і головний меседж, промовлений у глядацькій залі; кожен відповідальний за те, чому навчає, які ідеї пропагує, як впливає на формування свідомості молодшого покоління.

Київський національний академічний театр оперети 2019 року презентував прем'єру бродвейського мюзиклу «Сімейка Адамсів» (режисер-постановник — литовець Кястутіс Стасис Якштас / Kestutis Stasys Jakstas). Художник-постановник Гінтарас Макаревічус (Gintaras Makarevičius) візуально підкреслив контраст між світлими почуттями сім'ї Адамсів і «лякливими» декораціями, які були середовищем існування героїв. У кожній сцені відчутна динаміка розвитку подій, а світло органічно доповнює атмосферу дійства. Історія про інфернальну сім'ю відома завдяки її втіленням у популярних коміксах, мультиплікації, кінематографі й відеоіграх. Незважаючи на моторошний вигляд родини Адамс, глядачі спостерігали за теплими, довірливими стосунками між героями, які пропагували цінності сім'ї, любові і взаєморозуміння. Персонажі щоразу доводили, що, незважаючи на їхню, здавалося б, відмінність від звичайних людей, у родині завжди панує гідність, повага й відповідальність. Такий мюзикл підкреслює актуальність родинних цінностей у сучасному світі, де сім'ї часто розпадаються через нерозуміння одне одного. Ці мюзикли залишаються популярними кожного сезону і привертають увагу глядачів різного віку.

Висновки. Сучасний репертуар для дітей і юнацтва розширює коло тем, що виникають унаслідок технологічного прогресу, цифрової трансформації суспільства і впливу соціальних мереж на психіку молоді. Однак огляд дитячо-юнацького репертуару в музичних театрах України свідчить про відсутність епатажних або застарілих режисерських підходів і прийомів, невідповідних віковим особливостям юного глядача. Вітчизняні постановники орієнтуються на найкращі світові зразки, творчо переосмислюючи їх відповідно до особливостей сприйняття юних глядачів.

Список використаної літератури

1. Барановська І. Г. Музично-естетичний розвиток підлітків. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 16 : Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики : зб. наукових праць / ред. кол. О. Г. Мороз, Н. В. Гузій (відп. ред.) та ін. Київ, 2005. Вип. 4 (14). С. 217–220.
2. Карпенко Є. В., Карпенко Н. А. Дитяча опера як засіб естетичного виховання. *Мистецтво та освіта*. 2007. № 4. С. 40–51.
3. Концепція виховання дітей та молоді в цифровому просторі / Нац. акад. пед. наук України. Київ, 2021. 52 с.
4. Лупаренко С. Є. Проблема самоцінності дитини та унікальності дитинства в педагогічній спадщині В. Сухомлинського. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*. 2013. Вип. 40. С. 129–140. Місце пригод — «Фабрика Санти».
5. Місце пригод — «Фабрика Санти». *Театрально-концертний Київ*. 2018. 27 грудня URL: <https://www.tkk.media/mistse-pryhod-fabryka-santy/> (дата звернення: 20.09.2023).
6. Юдін М. М. Дитячий театр як засіб організації активного дозвілля дітей і підлітків. *Педагогічні науки / Херсонський нац. ун-т. Херсон*, 2015. Вип. 27. С. 215–220.